

מקבץ לתורה

יט כד חשוון-א כסלו תשס"ו
י"ל לש"ק פ' חיי שרה
נערה בתולה א
סוטה יד

מבחר פנינים ברמב"ם היומי

"יהיה חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה... לפיכך קראתי חיבור זה בשם משנה תורה"

שבת קודש, כד מרחשון

ממון ואיסור ענפגטו

נערה בתולה פרק שלישי ה"ט: קידש נערה וגירשה וחור
וקידשה והוציא עליה שם רע והביא עדים שזינתה תחתיו
בקידושין הראשונים ונמצאו זוממים הרי זה פטור... וכל
הפטור אם רצה לגרש יגרש.

הקשה המשנה למלך:

מנין שכאשר נפטר מממון וממלקות נפטר גם
מאיסור גירושי האשה, והלא הפטור מתשלומין נובע
מכך שהסתפקו חכמים (כתובות מו, א) האם בהוצאת שם
רע על קידושין ראשונים מתחייבים בקנס או לא,
ומכיון ש"ספיקא דממונא לקולא" ה"ה נפטר
מהקנס, ועד"ז מלקות אינו מקבל כיון ש"מלקות
במקום מיתה" וכמו שאינו נהרג על הספק כך לא
יקבל עליו מלקות. אבל לענין הגירושין – הוא
ספק דאורייתא (של החיוב "ולו תהיה לאשה" ושל
האיסור "לא יוכל לשלחה") ובספיקא דאורייתא
אזלינן לחומרא, ואיך יוכל לגרשה?

אך הביאור בזה:

בהלכה ה' כתב הרמב"ם "נמצא בה דבר זמה
או שנמצאת אסורה עליו... הרי זה יגרשנה בגט".
ובמקרה דנן, כאשר הביא הבעל עדים על האשה
שזינתה – "שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא",
וממילא דינה כאשה שנמצא בה דבר זימה, ומספק
חיוב של "לא יוכל לשלחה" על שהוציא עליה שם
רע לא נדחה איסור תורה ודאי להחזיק אשה אסורה.
(מנחת חינוך – מצוה תקנג)

יום ראשון, כה מרחשון

שתי דרשות

סוטה פרק שני, ה"ה: כל איש שבא ביאה אסורה מימיו
אחר שהגדיל אין המים המאריים בודקין את אשתו...
שנאמר "ונקה האיש מעון והאשה היא תשא את עונה"
– בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה.
על פי דרשה זו שהובאה ברמב"ם, יש להקשות:
במדרש (ספרי, נשא ז) הובאה דרשה דומה הנלמדת

במסכת חולין (יא, ב) נאמר במפורש, שהענשת בן שמכה את אביו נעשית על סמך הכלל ש"הולכים אחר הרוב", ומכיון ש"רוב בעילות אחר הבעל", הבן מתייחס לאב זה אף שאין על כך עדות ברורה. וא"כ מוכח שהסיבה היא מטעם "רוב" ולא מצד "חזקה" (שהוחזק כבנו).

ויש לומר, שלדעת הרמב"ם — מדברי הגמרא עצמם מוכח שסומכים אף על "חזקה" בענין זה:

מההסבר שהובא בגמרא, ש"רוב בעילות אחר הבעל", מוכח שאימו של הבן כבר מוכרת לנו, וכל שנותר הוא להוכיח שבעלה הוא שהוליד את הבן, ולכאורה דרוש ביאור — מנין לנו הודאות ביחוסו של הבן לאימו? ועכצ"ל שבענין זה מסתמכים על ה"חזקה" הקיימת בבן הכרוך אחר אימו, כדברי הרמב"ם כאן.

(חידושי הר"י זאלקינד אב"ד חזקוב, נדפס בסו"ס שו"ת זכר יהודה לרי"ל בסלון)

יום שלישי כ"ז מרחשון

שפחה בת ישראל

פרק שלישי ה"ו: אם הייתה [השפחה החרופה] קטנה.. פטור.

יש לתמוה:

שפחה חרופה היא שפחה כנענית שחציה בת חורין שנתקדשה לעבד עברי. א"כ כיצד שייך שתהיי קטנה, הרי קטנה אינה יכולה להתקדש שלא ע"י אביה (ראה הל' אישות פ"ג), וזו אין לה אב שיוכל לקבל את קידושיה, שהרי אביה גוי או עבד!?

מן הפסוק שבתחילת פרשת סוטה: "כי תשטה אשתו" (נשא ה, יב) — באשה הראויה לאישות (שהתורה מתירה להנשא לה) הכתוב מדבר. ולכאורה דרשה זו מיותרת, שהרי כבר למדנו מן הפסוק "ונקה האיש מעון" שאשתו של מי שבעל באיסור אינה נבדקת במי סוטה.

לכאורה היה נראה לבאר, שבדרשת הספרי נתחדש שגם כאשר עוד לא בעל את אשתו האסורה (ולא עבר עדיין שום איסור) — מ"מ, איננה נבדקת משום שאינה "ראויה לאישות". אולם אי אפשר לתרץ כך, משום שבמקרה שהבעל עוד לא בעל את אשתו — אין כל חידוש בכך שהיא אינה שותה, וניתן ללמוד זאת כבר מן ההלכה שרק כאשר קדמה בעילת הבעל לבעילת הבעל בודקים את הסוטה (לעיל ה"ה).

ויש לומר:

הדרשה מן הפסוק "כי תשטה אשתו" דרושה למצב בו האשה אינה ראויה לבעלה לאישות — רק לאחר שכבר נבעלה לו, וכגון שנעשה "פצוע דכא". במקרה כזה האשה אינה ראויה יותר לאישות, אך האיש "נקי מעוון". ולכן הוצרך המדרש להוסיף גם את הדרשה מן הפסוק "כי תשטה אשתו".

(שו"ת נודע ביהודה תניינא, אה"ע סי' קנח)

יום שני, כ"ו מרחשון

יש אם לחזקה

איסורי ביאה פרק ראשון, ה"ב: ראייה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת, ומנין לנו ראייה ברורה שזה אביו? אלא בחזקה — כך שאר קרובים בחזקה.

יש להקשות:

"זורך דעם וואס מ'איז זיך מתבונן, אז מ'לערנט תורת הוי', ובמילא "פאסט ניט" אז מ'זאל עס לערנען באופן שטחי"

תלויים במעמד השכינה (בהשראת השכינה בביהמ"ק) וכבר אסרנו אותה. ומה שמצינו היום איסור שכיבת הנדה והיולדת (אף שאין את "מעמד השכינה", שיהי' מציאות קדושה שיצריך לפרוש מן הטומאה) אינו מפני הטומאה אבל היא מצוה גרידא מאת הבורא".

הנה מצינו מפורש דהם שני דינים, ואינם שייכים זה לזה.

(אתון דאורייתא כלל כא)

יום חמישי כ"ט מרחשוון

ובת כהן?

איסורי ביאה פרק ראשון ה"ה: ואלו הן העריות שמיתתן בשריפה.

יש לתמוה מדוע לא מנה הרמב"ם במנין הנשרפין גם בת כהן שזינתה, שמיתתה בשריפה. וכפי שנפסק לקמן (ה"ו): "בת כהן — היא בשריפה ובעולה בחנק?"

לכאורה ניתן לומר שכאן מנה הרמב"ם רק את העריות שבהן שניהם בשריפה, משא"כ דין בת כהן שבעולה בחנק לא הזכיר.

אלא שזה עצמו תמוה, שהרי המשנה (סנהדרין עה, א) מונה "אלו הן הנשרפין" — כן מונה את דין בת כהן בכלל הנשרפין, ומה ראה הרמב"ם לשנות ממטבע שטבעו חכמים במשנתם?

(כנסת הגדולה על אתר)

אי לכך אין לנו אלא להעמיד את דברי ההלכה במקרה מיוחד: השפחה נולדה מאב ישראל שבא על חציה שפחה וחציה בת חורין. ולכן, לענין יוחסין ה"ה כאמה — שפחה חרופה, וביחד עם זה יכול אביה — שהוא ישראל — לקבל עבורה קידושין מהעבד עברי.

(פרי מגדים פתיחה כוללת פ"ב סי' כ)

יום רביעי כ"ח מרחשוון

איסור טומאה

פרק שישי ה"ח: אין זבה גדולה לזבה קטנה, אלא . . . אבל לענין טומאה ואיסור ביאה, שתיהן שוות.

יש לדון באיסור זבה ונדה לבעלה, אם הוא מצד טומאתה (לענין קדשים וכו') שמזה מסתעף גם דין טומאה שאסורה לבעלה, או שהוא דין נוסף — שאסורה לבעלה, מלבד טומאתה. ונפק"מ באם הוא ספק-ספיקא, דאם הוא מצד הטומאה הרי קיי"ל ספק טומאה ברה"י לחומרא, ואפי' ספק-ספיקא. אבל אם הוא איסור לחוד הרי תהא מותרת.

ובאמת מפורש הוא בספר "הכוזרי" (מאמר ג' סי' מ"ט) דשני דינים הם: "אמר החבר, הטומאה והקדושה ב' ענינים זה כנגד זה, לא ימצא האחד אלא בהמצא השני, ומקום שאין קדושה אין טומאה. כי ענין הטומאה איננו כי אם דבר שאסר על בעליו לנגוע בדבר מדברי הקדושה, ממה שהוא מקודש לאלקים. כמו: הכהנים ומאכלם, ומלבושם, והתרומות, והקרבנות וביהמ"ק, וזולת זה הרבה.

וכן ענין הקדושה דבר שאסר על בעליו לנגוע בדברים רבים ידועים ומפורסמים, ורוב מהם שהם

"דעריבער איז כדאי אז די וואס זיינען שייך לזה זאלן לערנען איין הלכה, עכ"פ איין פרט, פון דעם שיעור יומי בעיין ופלפול, וכו'"

ערב שבת קודש ר"ח כסלו - יום הבהיר להודות לה'

פרק אחד ליום

תפיסה בקלות

רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק רביעי הי"א :
"המפיל שן עברו ואחר כך סימא עינו יוצא בשינו
ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפש אין מוציאין
מידו".

השיג הראב"ד:

דברי רמב"ם אלו אינם עולים בקנה אחד לכאורה
עם דבריו בפרק כ"א מהלכות עדות ה"ד, שם כותב
"העידו על פלוני שהפיל שן עברו ואח"כ סימא את
עינו והוזמו משלמין דמי העבד ודמי עינו", ולפי
דבריו כאן שהעבד אינו מקבל דמי עינו ורק אם
תפס אין מוציאים מידו, מדוע העדים שהוזמו
משלמים בנוסף לדמי העבד גם דמי עינו?

והביאור בזה:

יש לומר שניתן בקלות לתפוס דמים אחד מהשני,
ומסתבר הדבר שבאם היו מצליחים העדים
במזימתן, היה העבד תופס דמי עינו מהאדון, ולכן
נחשב הדבר שזממו לחייב את האדון לשלם לעבד
דמי עינו, אשר העונש על כך "ועשיתם לו כאשר
זמם לעשות לאחיו".

(כסף משנה - פרק כ"א מהלכות עדות ה"ד)

אשת יבם קטן, כיצד?

פרק שלישי הי"א: הבא על אשת קטן אפילו היתה יבמה
שבא עליה בן תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור.

מכאן מוכח ששיטת הרמב"ם היא שבן תשע שנים
ויום אחד שבא על יבימתו - קנה אותה. דאם נאמר
שאינו קונה והיא נשארת יבמה, היה הבא עליה
במלקות כדין "יבמה לשוק", וכאן סתם הרמב"ם
"פטור" דמשמע גם ממלקות.

והנה הכרעת ה"משנה למלך" (יבום וחליצה פ"ב ה"ד)
שביבום צריך עדים כמו בקידושין. וא"כ יקשה
מאוד איך תתכן לפי הרמב"ם מציאות שקטן יקנה
יבמה - והלא הרמב"ם עצמו פסק (גירושין פ"ב ה"ט)
ש"אין מעדיין על הקטן" וכלי עדים אין מצות יבום.
והדרא קושיא לדוכתא, מדוע כתב הרמב"ם "הרי זה
פטור" והלא הוא חייב מלקות שעבר על איסור
"יבמה לשוק"?

(מנחת חינוך מצוה תקצ"ט)

לזכות

הילד חייל בצ"ה יוסף יצחק בן השליח הר"ת ר' שמואל פישל שי' זקלס
נולד ר"ח מרחשון תשס"ו

מורה שיעור

שבת קודש: נערה בתולה א-ג
ראשון: סוטה א-ג
שני: ד, איסורי ביאה א-ב
שלישי: ג-ה
רביעי: ו-ח
חמישי: ט-יא
עש"ק: יב-יד

עריכת החומר ועיבודו הם על אחריות המערכת בלבד

למשלוח תגובות, הערות ועיונים בתוכן הנדפס - פקס: 718.363.1774, דוא"ל: vaadrambam@gmail.com